

**ЧИСТОКЛЕТОВ**  
 Леонтій Григорович  
 Leon1949@ukr.net

УДК 342+658:005.5

**СУТНІСТЬ МЕХАНІЗМУ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО  
 ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЕЗПЕКИ ДІЯЛЬНОСТІ СУБ'ЄКТІВ  
 ГОСПОДАРЮВАННЯ**

**THE ESSENCE MECHANISM OF ADMINISTRATIVE-LEGAL SECURITY  
 SUPPORT OF BUSINESS ENTITY ACTIVITY**

кандидат юридичних наук,  
 професор кафедри адміністративно-правових  
 дисциплін, Львівський державний  
 університет внутрішніх справ

*В статті здійснено правовий аналіз поглядів на зміст механізму адміністративно-правового забезпечення безпеки діяльності суб'єктів господарювання. Охарактеризовано методологічні труднощі, що ускладнюють застосування цього підходу в юридичних дослідженнях. Дана спроба осмислення аспектів феномена недержавної правоохорони в сфері діяльності господарюючих суб'єктів. У рамках апробації зазначеної проблематики запропоновано визначення сутності механізму адміністративно-правового забезпечення безпеки діяльності суб'єктів господарювання.*

*В статье осуществлен правовой анализ взглядов на содержание механизма административно-правового обеспечения безопасности деятельности субъектов хозяйствования. Охарактеризованы методологические трудности, осложняющие применение этого подхода в юридических исследованиях. Данная попытка осмысления аспектов феномена негосударственной охраны порядка в сфере деятельности хозяйствующих субъектов. В рамках апробации данной проблематике предложено определение сущности механизма административно-правового обеспечения безопасности деятельности субъектов хозяйствования.*

*In the article the legal analysis of views on the content of the mechanism of administrative and legal security of the entity activity. Characterized methodological difficulties complicate the application of this approach to legal studies. This attempt of understanding the phenomenon of non-state aspects of law enforcement in the field of economic entities. As part of that testing issues proposed definition of the nature of the mechanism of administrative and legal security of the entity activity.*

**Ключові слова:** механізм, адміністративно-правове забезпечення, недержавна правоохорона, безпека діяльності, суб'єкти господарювання

**Ключевые слова:** механизм, административно-правовое обеспечение, негосударственная охрана порядка, безопасность деятельности, субъекты хозяйствования

**Keywords:** mechanism, administrative and legal support, non-governmental law enforcement, security, activities, entities activity

## ВСТУП

До кола найактуальніших завдань вітчизняного адміністративного права належить створення надійного адміністративно-правового забезпечення безпеки діяльності суб'єктів господарювання (АПЗБДСГ). Вирішити це завдання неможливо без адекватного уявлення про механізм АПЗБДСГ. Проте й досі цей механізм залишається маловивченим. Звідси актуальність теми даної статті.

**МЕТА РОБОТИ** – з'ясувати склад і сформулювати дефініцію механізму АПЗБДСГ.

## МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Нам невідомі розвідки, спеціально присвячені темі цієї статті. Проте проблематика, яка доволі тісно

пов'язана з даною темою, досліджувалась у низці робіт, у тому числі й дисертаціях. Насамперед це роботи А.В. Сюсюкіна, С.Н. Максимова, Р.О. Банка.

## РЕЗУЛЬТАТИ

Кістяк механізму адміністративно-правового забезпечення безпеки діяльності суб'єктів господарювання становлять юридичні та фізичні особи, що беруть участь у формуванні й використанні цього забезпечення. Адже без них останнє не може ані створюватися, ані функціонувати.

Оскільки безпека суб'єктів господарювання є складовою безпеки суспільства, важко переоцінити ту роль, яку в процесах формування й функціонування АПЗБДСГ відіграють державні органи. Проте належить брати до уваги й феномен існування та

неухильного розвитку недержавної системи забезпечення безпеки діяльності суб'єктів господарювання. Тому, досліджуючи механізм АПЗБДСГ, необхідно враховувати наукові результати, отримані в процесі осмислення цього феномена.

Так, значний інтерес становлять деякі результати дисертаційного дослідження Т.Г. Матвеева, яке присвячене організації діяльності недержавної правоохоронної системи [1]. Як уважає Т.Г. Матвеев, необхідність становлення й розвитку недержавної правоохоронної діяльності викликана: «...а) появою приватної власності; б) криміналізацією відносин у сфері підприємництва; в) об'єктивною потребою підприємств у забезпеченні безпеки власної діяльності; г) переоцінкою значущості державних правоохоронних органів у ліквідації злочинності й побудові нового суспільства; їх нездатністю забезпечити безпеку підприємництва в повному обсязі; д) наявністю негативних відносин, які не підпадають під існуючу компетенцію державних правоохоронних органів» [1, с. 7]. Не можна не погодитися з Т.Г. Матвеевим, коли він зазначає, що, на відміну від державної правоохоронної діяльності, недержавна в основному має превентивний характер [1, с. 15]. Слушною є також його думка, що на основоположних принципах діяльності недержавної правоохоронної системи позначається така відмінність між недержавною правоохоронною діяльністю та державною: якщо остання регулюється кримінальним, кримінально-процесуальним, адміністративним, виправно-трудовим, оперативно-розшуковим законодавством, то недержавна правоохоронна діяльність – тільки кримінальним, адміністративним та цивільно-правовим законодавством [1, с. 15].

Недержавна правоохоронна діяльність характеризується Т.Г. Матвеевим як діяльність, здійснювана з метою захисту юридичних і фізичних осіб від порушення, обмеження або ущемлення їх прав і законних інтересів спеціально створеними для цього підприємствами, які діють на платній договірній основі, використовують спеціальні сили, засоби й методи в точній відповідності до закону [1, с. 15]. Із цієї характеристики можна було б зробити висновок, що Т.Г. Матвеев не відносить внутрішніх служб безпеки підприємств до кола суб'єктів недержавної правоохоронної системи. Та насправді це не так, бо в перелік елементів даної системи він ці служби включає [1, с. 8].

У дисертації В.П. Мак-Мака, присвяченій службі безпеки підприємства, «...суб'єктом правоохоронної діяльності визнається державний чи муніципальний орган, організація, громадянин, який в рамках чинного законодавства та в межах своєї компетенції, у властивих йому правових формах і методах роботи реалізує правоохоронні функції» [2, с. 9]. При цьому вказано на можливість поділу всіх суб'єктів правоохоронної діяльності на чотири групи (підсистеми правоохорони): державні правоохоронні органи; муніципальні правоохоронні органи; недержавні правоохоронні організації; громадян-правоохоронців [2, с. 9].

За В.П. Мак-Маком, з-поміж суб'єктів правоохорони, що входять у державну та недержавну

правоохоронні системи, тільки служби безпеки підприємств у стані кваліфіковано, комплексно й безперервно забезпечувати безпеку останніх, тоді як інші суб'єкти правоохоронної діяльності лише можуть надавати допомогу у вирішенні окремих питань убезпечення господарюючих суб'єктів [2, с. 6]. Він обґрунтував правомірність віднесення служби безпеки підприємства до самостійних суб'єктів права та доцільність створення її як юридичної особи зі статусом автономної некомерційної організації в складі юридичної особи, що є засновником цієї служби [2, с. 5]. На його думку, бажано, щоб така організація мала кількох засновників, завдяки чому вона буде «...надавати охоронно-розшукові послуги кільком засновникам, а не одному, як тепер, що буде сприяти зменшенню тиску з боку одного засновника на СБ (службу безпеки. – Л. Ч.) з метою вчинення незаконних дій, дозволить більш цілеспрямовано реалізовувати свої функції» [2, с. 7].

Чималий інтерес з погляду реалізації мети даної статті становить спроба осмислення низки аспектів феномена недержавної правоохорони, здійснена В.Б. Белорусовим [3]. Посилаючись на те, що поняття «правоохоронний орган» властивий органам держави, В.Б. Белорусов пропонує послуговуватися поняттям «суб'єкт правоохоронної діяльності», яким охоплюються державні та недержавні суб'єкти правоохорони. Під суб'єктами правоохоронної діяльності він розуміє громадян та їх колективні формування й організації, які створюються й діють у передбаченому законом порядку, контролюються державою та покликані захищати й охороняти в межах установленої компетенції життя, здоров'я, права й свободи громадян, інтереси юридичних осіб, суспільства і держави від будь-яких протиправних посягань.

Недержавна правоохоронна діяльність характеризується В.Б. Белорусовим як «...регульована переважно нормами адміністративного права діяльність, яка полягає в наданні громадянам, організаціям, суспільству й державі послуг (дій), що мають платний договірний або безоплатний суспільно-публічний характер, з метою захисту й охорони прав, свобод та законних інтересів громадян і організацій, суспільства і держави в порядку, формі й обсязі повноважень, установлених державою» [3]. Що ж до основних рис діяльності недержавних суб'єктів правоохорони, то, за В.Б. Белорусовим, ними є: 1) нормативно-передбачений порядок здійснення функцій цих суб'єктів; 2) можливість оскарження дій суб'єктів правоохорони та притягнення їх до юридичної відповідальності; 3) нормативно-передбачена можливість застосування ними заходів юридичного впливу; 4) двоступеневий характер діяльності: здійснення її в інтересах споживача та надавача правоохоронних послуг; 5) публічний характер діяльності від імені суспільства, держави під її заступництвом та в їх інтересах; 6) заснований, як правило, на юридичному факті характер правоохоронної діяльності; 7) підконтрольний і піднаглядний з боку держави характер цієї діяльності [3].

Певний внесок у формування концептуальних засад теоретико-правової бази недержавної правоохоронної діяльності в пострадянському суспільстві зроблено й вітчизняною правовою наукою. Так, у праці [4] недержавну охоронну діяльність було визначено як певний різновид юридичної та правоохоронної діяльності, чия головна мета – захист приватноправових інтересів юридичних та фізичних осіб від будь-яких протиправних порушень спеціально створеними для цього суб'єктами, що відповідно до закону використовують спеціальні сили, засоби та методи за суворого дотримання встановленого законодавством порядку [4, с. 6]. Це трактування, на відміну від запропонованого Т.Г. Матвеевим, відображає належність служб безпеки підприємств до кола суб'єктів правоохорони. Належить також зазначити, що воно є чіткішим за відповідне визначення, сформульоване В.Б. Белорусовим.

У дисертаційному дослідженні П.В. Онопенка не лише визнано легітимність недержавних суб'єктів правоохоронної діяльності, але й висунуто положення, що «...з розширенням сфери громадянського суспільства роль безпосередньої форми реалізації права при здійсненні правоохоронних функцій держави зростатиме, що пов'язане, перш за все, з активізацією різних форм недержавної правоохоронної діяльності» [5, с. 13].

Із цим положенням перегукується висловлена в праці [6] думка, що державне регулювання приватно-охоронної діяльності повинно створювати умови для її активного використання. У цій же праці розкрито механізм взаємодії державних правоохоронних органів з недержавними правоохоронними структурами; сформульовано перелік охоронних послуг, які можуть надавати указані структури.

Досліджуючи адміністративно-правові основи діяльності приватних (недержавних) правоохоронних організацій (структур) та їх взаємодії з ОВС України, А.Г. Сачаво розкрив сутність попередження правопорушень приватними охоронними структурами. Воно охарактеризоване ним як вид діяльності приватних охоронних підприємств (об'єднань), служб безпеки підприємств, установ, організацій, приватних охоронців, здійснюваний у межах їхньої компетенції, із запобігання та припинення правопорушень, виявлення та усунення їх причин і умов, впливу на осіб зі стійкою протиправною поведінкою з метою недопущення з їх боку протиправних діянь на території об'єкта, що обслуговується, а також у відношенні до конкретної приватної охоронної організації та її клієнтів [7].

Варто зауважити, що, хоча в наведеній характеристиці фігурують служби безпеки підприємств, А.Г. Сачаво чомусь їх не бере до уваги, коли намагається розкрити сутність приватної охоронної діяльності. Під нею він розуміє діяльність із захисту прав і законних інтересів фізичних та юридичних осіб, а також з надання їм інших послуг спеціально створеними для цих цілей недержавними підприємствами, що діють на договірній основі й використовують спеціальні сили, засоби й методи

відповідно до закону та за неухильного дотримання встановленого порядку [7].

Хоча більшість українських правознавців уникає використовувати термін «недержавні правоохоронні органи», деякі вітчизняні юристи ним послуговуються [4, с. 3, 5; 8]. Зокрема, у праці [8] читаємо: «Основними ознаками *недержавних правоохоронних органів* (курсив наш. – Л. Ч.) є: вони уповноважуються законом для здійснення правоохоронної функції, у зв'язку з чим наділені відповідною правоохоронною компетенцією; здійснюють свою діяльність із додержанням встановлених законом правил і процедур; мають право застосовувати заходи громадського впливу до осіб, які вчинили правопорушення». Принагідно вкажемо на нелогічність позиції тих юристів, які, уникаючи використовувати термін «недержавні правоохоронні органи», водночас уживають термін «державні правоохоронні органи». Адже користування останнім фактично є визнанням того, що можуть існувати й недержавні правоохоронні органи.

Та продовжимо з'ясування складу механізму АПЗБДСГ і звернімося із цією метою до найбільш відомих трактувань механізму адміністративно-правового забезпечення економічної безпеки. З огляду на сказане вище стосовно кістяка механізму АПЗБДСГ цілком логічно було б очікувати присутності в цих трактуваннях чіткої вказівки на наявність у механізмі адміністративно-правового забезпечення економічної безпеки інституційної складової. Як же стоїть справа насправді?

У дисертації А.В. Сюсюкіна читаємо: «Адміністративно-правовий механізм забезпечення економічної безпеки складається з таких основних елементів: правові норми; суспільні відносини; моніторинг факторів, що визначають виникнення загроз економічній безпеці Росії; правотворчість; правозастосування» [9]. Як бачимо, у цьому положенні інституційну складову механізму адміністративно-правового забезпечення економічної безпеки проігноровано. Правда, нам можуть заперечити, що мовляв А.В. Сюсюкін розрізняє поняття, про яке йдеться, і поняття механізму адміністративно-правового забезпечення економічної безпеки. Проте з його дисертації, особливо з назви та змісту її другого розділу, випливає протилежне.

Ігнорується інституційна складова механізму адміністративно-правового забезпечення економічної безпеки й у його визначенні, запропонованому С.Н. Максимовим, який у авторефераті докторської дисертації стверджує, що даний механізм – це «...передбачена чинним законодавством сукупність цілей, принципів, методів, які відображають накопичений позитивний досвід застосування системи правових засобів, спрямованих на забезпечення ЕБ (економічної безпеки. – Л. Ч.), на застосування адміністративно-правових норм, що регулюють відносини в сфері забезпечення економічної безпеки з метою створення оптимальних

умов для чіткого й послідовного відображення публічних інтересів у даній сфері» [10]<sup>1</sup>.

Разом з тим слід зазначити, що С.Н. Максимовим механізм адміністративно-правового забезпечення економічної безпеки проаналізовано глибше, ніж це має місце в роботі [9]. Зокрема, ним показано, що «найбільш значущою складовою в механізмі АПЗЕБ (адміністративно-правового забезпечення економічної безпеки. – Л. Ч.), в якій проявляється об'єднання використовуваних для забезпечення останньої правових засобів, форм і методів діяльності суб'єктів забезпечення ЕБ, є адміністративно-правові режими, установлені в царині забезпечення економічної безпеки» [11, с. 213]. При цьому під таким режимом розуміється «...закріплений нормами адміністративного права, гарантований і стабільний порядок регулювання діяльності держорганів, органів місцевого самоврядування, їх посадових осіб, організацій і громадян, який націлений на чітку регламентацію соціальних відносин у галузі економіки, рішуче припинення такої діяльності, що допускає потенційну можливість для завдання шкоди в сфері ЕБ, та який передбачає реальну можливість використання спеціальних режимних заходів, інших спеціальних форм і методів роботи уповноважених органів, обумовлених необхідністю адекватної протидії загрозам ЕБ» [11, с. 219 – 220].

Цікаво, що, хоча в наведених вище висловлюваннях А.В. Сюсюкіна та С.Н. Максимова щодо механізму АПЗЕБ відсутня вказівка на належність до нього суб'єктів формування й функціонування цього забезпечення, є певні підстави вважати, що зазначений момент суперечить їх позиції в даному питанні. Так, у розділі дисертації А.В. Сюсюкіна, який присвячено механізму АПЗЕБ, є параграф «Система й правовий статус суб'єктів забезпечення економічної безпеки». Що ж до дисертації С.Н. Максимова, то серед наведених у ній ключових елементів механізму адміністративно-правового забезпечення економічної безпеки фігурують суб'єкти правовідносин [11, с. 132]<sup>2</sup>.

Не менш суперечливим є й трактування механізму адміністративно-правового забезпечення економічної безпеки, запропоноване в статті С.І. Лекаря [12], у якій цей механізм та адміністративно-правовий механізм забезпечення економічної безпеки розглядаються як тотожні поняття. Практично на початку викладу основного матеріалу даної статті АПЗЕБ держави визначається як система адміністративно-правових засобів, за допомогою яких здійснюється державний вплив на суспільні відносини в процесі реалізації державної економічної політики з метою їх приведення у відповідність до цілей і завдань забезпечення економічної безпеки держави, покладених на уповноважені державні органи [12, с. 33], а трохи нижче вказується, що «...суб'єктом реалізації адміністративно-правового

механізму забезпечення економічної безпеки є держава в особі уповноважених органів державної влади» [12, с. 34]. Тобто в цій частині праці [12] фактично має місце невизнання належності органів державної влади до АПЗЕБ. Та далі, здійснюючи декомпозицію цього механізму на блоки, С.І. Лекарь цілком слушно виділяє й інституційний блок [12, с. 34], який «...складається з двох елементів, по-перше, органів державної влади, по-друге, структур громадянського суспільства, а саме, громадських організацій, органів місцевого самоврядування тощо» [12, с. 35].

До речі, окреслений у праці [12] склад інституційного блоку свідчить про присутність у ній ще однієї суперечності: Ідеться про таке. За С.І. Лекарем, даний блок включає й недержавні організації, що суперечить сформульованому цим автором визначенню АПЗЕБ. Адже в ньому фігурують цілі й завдання в цій царині виключно державних органів.

### ВИСНОВКИ

Незважаючи на зазначені вище недоліки запропонованих С.І. Лекарем, С.Н. Максимовим та А.В. Сюсюкіним трактувань механізму АПЗЕБ, вони, на нашу думку, є етапними для з'ясування сутності механізму АПЗБДСГ. Саме спираючись насамперед на них та їх аналіз, ми сформулювали подану в підсумковій частині даної статті дефініцію цього механізму.

Механізм адміністративно-правового забезпечення безпеки діяльності господарюючих суб'єктів являє собою систему, яку утворюють юридичні та фізичні особи, завдяки діям котрих воно формується й функціонує, а також принципи, форми, методи адміністративно-правового регулювання безпеки діяльності господарюючих суб'єктів і використовувани в рамках останнього юридичний інструментарій (правові норми, правовідносини, акти їх тлумачення й застосування) та технологія протидії загрозам цій безпеці.

### Список використаних джерел

1. Матвеев Т.Г. Организация деятельности негосударственной правоохранительной системы: автореф. дис. на соиск. учен. степ. канд. юрид. наук: спец. 12.00.13 «Управление в социальных и экономических системах (юридические аспекты); правовая информатика; применение математических методов и вычислительной техники в юридической деятельности» / Матвеев Тимофей Германович. – М., 1998. – 24 с. – Режим доступа: [law.edu.ru/book/book.asp?bookID=1233010](http://law.edu.ru/book/book.asp?bookID=1233010).

2. Мак-Мак В.П. Служба безопасности предприятия как субъект частной правоохранительной деятельности : автореф. дис. на соиск. учен. степ. канд. юрид. наук: спец. 12.00.11 «Судебная власть; прокурорский надзор; организация правоохранительной деятельности; адвокатура» / Мак-Мак Василий Петрович. – М., 2003. – 22 с. – Режим доступа: <http://law.edu.ru/book/book.asp?bookID=1188473>.

3. Белорусов В.Б. Административно-правовой статус негосударственных субъектов правоохранительной деятельности в Российской Федерации: дис.

<sup>1</sup> У самій дисертації ми цього визначення не знайшли.

<sup>2</sup> Як випливає з тексту докторської дисертації С.Н. Максимова [11, с. 130–132], він ототожнює поняття адміністративно-правового забезпечення та адміністративно-правового регулювання.

... докт. юрид. наук : 12.00.14 / Белорусов Виктор Борисович. – М., 2005. – Режим доступу: <http://www.dissercat.com/content/administrativno-pravovoi-status-negosudarstvennykh-subektov-pravookhranitelnoi-deyatelnosti->.

4. Краснокутський С.В. Юридична природа недержавної правоохоронної діяльності в Україні: (теоретико-правовий аспект) / Краснокутський Сергій Валерійович : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: спец. 12.00.01 „Теорія та історія держави і права; історія політичних і правових вчень”. – Х., 2004. – 21 с. – Режим доступу: [mydisser.com/files/16965738.doc](http://mydisser.com/files/16965738.doc).

5. Онопенко П. В. Правоохоронні функції Української держави: зміст і реалізація : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: спец. 12.00.01 «Теорія та історія держави і права; історія політичних і правових учень» / Онопенко Петро Васильович. – К., 2005. – 20 с.

6. Пікуля Т. О. Правоохоронні органи в механізмі держави України: (теоретико-правові питання функціонування): автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: спец. 12.00.01 «Теорія та історія держави і права; історія політичних і правових вчень» / Пікуля Тетяна Олександрівна. – К., 2004. – Режим доступу: <http://www.libs.com.ua/a-yuridicheskie/21688-1-pravookhoronni-organi-mehanizmi-derzhavi-ukraini-teoretiko-pravovi-pitannya-funkcionuvannya.php>.

7. Сачаво А.Г. Адміністративно-правові основи діяльності приватних охоронних структур та їх взаємодія з ОВС України: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: спец. 12.00.07 «Теорія управління, адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право» / Сачаво Андрій Григорович. – К., 2004. – Режим доступу: [http://revolution.allbest.ru/law/00286565\\_0.html](http://revolution.allbest.ru/law/00286565_0.html).

8. Ковальська В.В. Міліція в системі правоохоронних органів держави:(адміністративно-правові аспекти): автореф. дис. на здобуття наук. ступеня докт. юрид. наук: спец. 12.00.07 «Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право» / Ковальська Віта Володимирівна. – К., 2009. – Режим доступу: [http://lawdiss.org.ua/2011-06-24-15-55-06/120007-.html?page=shop.product\\_details&flypage=flypage.tpl&product\\_id=2090272&category\\_id=9120007](http://lawdiss.org.ua/2011-06-24-15-55-06/120007-.html?page=shop.product_details&flypage=flypage.tpl&product_id=2090272&category_id=9120007).

9. Сюсюкин А.В. Административно-правовое регулирование в сфере обеспечения экономической безопасности: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.14 / Сюсюкин Алексей Васильевич. – Ростов-на-Дону, 2004. – Режим доступу: <http://www.dissercat.com/content/administrativno-pravovoe-regulirovanie-v-sfere-obespecheniya-ekonomicheskoi-bezopasnosti>.

10. Максимов С.Н. Административно-правовое обеспечение экономической безопасности в Российской Федерации: концептуальные и методологические аспекты : автореф. дис. на соиск. учен. степ. докт. юрид. наук: 12.00.14 «Административное право и административный процесс» / Максимов Сергей Николаевич. – М., 2014. – Режим доступу: [http://dissovet.rudn.ru/web-local/prep/tj/index.php?id=28&mod=dis&dis\\_id=360](http://dissovet.rudn.ru/web-local/prep/tj/index.php?id=28&mod=dis&dis_id=360).

11. Максимов С.Н. Административно-правовое обеспечение экономической безопасности в Российской Федерации: концептуальные и методологические аспекты: дис. ... докт. юрид. наук: 12.00.14 / Максимов Сергей Николаевич. – М., 2014. – 298 с. – Режим доступу: [http://dissovet.rudn.ru/web-local/prep/tj/index.php?id=28&mod=dis&dis\\_id=360](http://dissovet.rudn.ru/web-local/prep/tj/index.php?id=28&mod=dis&dis_id=360).

12. Лекарь С.І. Структура адміністративно-правового механізму забезпечення економічної безпеки держави / Лекарь Сергій Іванович // Європейські перспективи. – 2013. – № 1. – С. 33–36.